

Asia: VN/34601/2024

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi laeiksi yliopistolain 43 §:n ja ammattikorkeakoululain 32 §:n muuttamisesta (yhden opiskeluoikeuden säännös)

Lausunnonantajan lausunto

Ovatko esityksen tavoitteet kannatettavia?

Sivistysala ry:n (Sivista) tavoitteena on, että Suomi on parhaiten koulutettujen ihmisten hyvinvoiva, avoin ja vetovoimainen maa, jossa osaamisella ja luovuudella tehdään parempaa maailmaa. Sivista kannattaa esitystä, jossa yliopistolain 43 §:ään ja ammattikorkeakoululain 32 §:ään lisättäisiin säännökset aiempien opiskeluoikeuksien menettämisestä, jos opiskelija ottaa vastaan uuden tutkintoon johtavan opiskeluoikeuden. Uusien säännösten tavoitteena on koulutustason nostaminen 50 %:iin nuorisoikäluokista, korkeakoulutuksen kasautumisen vähentäminen sekä korkeakoulutuksen resurssien ja aloituspaikkojen vapauttaminen ensikertalaisten opiskelijoiden käyttöön.

Sivista pitää tavoitteita erittäin kannatettavina. Yhden opiskeluoikeuden säännös on olennainen uudistus, jolla voidaan edistää nuorten pääsyä ensimmäiseen opiskelupaikkaan sekä edistää julkisen rahoituksen tehokasta ja järkevää käyttöä. Näin resursseja voidaan jatkossa suunnata paremmin siihen, että opiskelijat saavat laadukasta korkeakouluopetusta ja valmistuvat tavoiteajassa. Nämä ovat yhteiskunnallisesti merkittäviä tavoitteita.

Sivista on aiemmin ehdottanut, että korkeakouluilla tulisi olla oikeus päättää periä maksu toisen samantasaisen korkeakoulututkinnon suorittamisesta. Esityksen taustalla on ollut huoli nuorten pääsystä korkeakoulutukseen, ja kyseinen huoli on edelleen relevantti. Yhden opiskelupaikan säännös edistää samaa tavoitetta: 16 300 aloituspaikkaa kohdistuu henkilöille, joilla on jo aiempi tutkinto tai opinto-oikeus.

Onko esitys kannatettava? Perustelkaa myönteinen tai kielteinen kantanne.

Esitys on kannatettava. Ei ole perusteltua, että yhdellä opiskelijalla on kaksi tai useampi opinto-oikeus yhtä-aikaisesti. Yhden opinto-oikeuden säännökset tehostavat opetustarjonnan käyttöä ja

vähentävät opintohallinnon byrokratiaa, kun yhdellä opiskelijalla on vain yksi opinto-oikeus ja opinnot suoritetaan entistä enemmän ajallaan tavoitteen mukaisesti.

Käytännössä yhden henkilön hallussaan pitäminen ylimääräinen opinto-oikeus estää sisäänpääsyn sellaiselta henkilöltä, joilla ei ole ensimmäistäkään opiskelupaikkaa. Korkeakoulujen toiminta on suunniteltu siten, että valitut opiskelijat voivat suorittaa opinnot keskimäärin tavoiteajassa. Jos merkittävä osa opiskelijoista pitää yhtä aikaa useampaa opinto-oikeutta hallussaan, tämä tarkoittaa, että ko. opiskelijoilla ei ole käytännössä katsoen mahdollista suorittaa näitä opintojaan tavoiteajassa. Tämä heikentää korkeakoulun rahoitusta, jossa tavoiteajassa suoritetuista tutkinnoista maksetaan enemmän. Samalla se, että opiskelijat eivät suorita opintoja, joissa ovat kirjoilla, aiheuttaa hankaluuksia korkeakouluopetuksen oikeassa resurssisuunnittelussa ("no-show"), mahdollisesti kahdessa tai jopa useammassa korkeakoulussa yhtä aikaa.

Ovatko esityksen vaikutusarviot oikeansuuntaiset? Puuttuuko vaikutusarvioista jotakin?

Esityksen vaikutusarviot ovat oikeansuuntaiset. Vaikutusarvioinnin mukaan ehdotetut lakimuutokset lisäävät aloituspaikkojen kohdentumista ensikertalaisille, mutta voivat jossain määrin samalla nostaa kynnystä vaihtaa koulutusala. Koulutusalan vaihtamisen tarvetta tulee kuitenkin vähentää ensisijaisesti opintojen sisältöjä, suuntautumismahdollisuuksia ja tutkintojen yksilöllistämistä kehittämällä. Opiskelijan toivomien muiden kuin tutkintoon kuuluvien opintosisältöjen opiskelu tulee hoitaa muilla tavoin kuin hankkimalla aina uusi opinto-oikeus, esimerkiksi hyödyntämällä kansainvälistä vaihtoa, avointa korkeakoulutusta, siirtohakua tai vaihtamalla suuntausta maisterivaiheessa. Jatkossa on myös mahdollistettava joustavat opintopolut ja kehitettävä jatkuvan oppimisen muotoja, jotta nuorilla ei olisi pelkoa "väärän opiskelupaikan" vastaanottamisesta.

Sivistan Etlalta tilaamassa selvityksessä (<https://www.etla.fi/julkaisut/raportit/selvitys-toisen-tai-useamman-korkeakoulututkinnon-suorittaneista/>) on arvioitu moninkertaisen koulutuksen yleisyyttä ja taloudellisia vaikutuksia. Sivista pitää erityisen ansiokkaana, että selvityksessä kuvattuja taloudellisia vaikutuksia on otettu mukaan esitysluonnoksessa. Selvityksen tuloksia voisi kuitenkin tuoda esille kattavammin korkeakoulutuksen kasautumisen ja sen yleistymisen osalta. Etlan mukaan vuonna 2020 korkeakoulutuksessa aloitti 7 100 sellaista opiskelijaa, joilla oli jo aiemmin suoritettuna vähintään yksi saman tason tutkinto, ja heistä neljännes oli suorittanut jo useamman kuin yhden samantasaisen tutkinnon. Korkeakoulutuksen moninkertainen suorittaminen on lisääntynyt viimeisten 10–20 vuoden aikana selvästi. Toista tai useampaa korkeakoulututkintoa suorittavat viettävät koulutuksessa lähes yhtä pitkän ajan kuin ensimmäistä tutkintoaan suorittavat. Moninkertainen koulutus kohdistuu enimmäkseen suomenkielisille, naisille ja niille, joilla on jo varsin hyvä työmarkkinatilanne ennen korkeakoulutukseen palaamista.

Sivista ehdottaa, että korkeakoulutuksen ja tutkimuksen vision valmistelun yhteydessä vakavasti jatkettaisiin keskustelua ns. aitoon Bolognan malliin siirtymisestä. Tämä tarkoittaa kandi- ja maisteriopintojen selkeää erottamista. Sivistan mielestä avoimen yliopiston/korkeakoulun maksuilla ei tulisi olla ylärajaa. Korkeakouluja tulisi kuitenkin ohjata siihen, että avoimen yliopiston kurssit, moduulit, pienet osaamiskokonaisuudet ja tutkinto voitaisiin pitää kohtuuhintaisena, kuitenkin korkeakoulun aidot kustannukset huomioiden. Avoimen yliopiston tulisi jatkossa toimia keskeisenä valtakunnallisena jatkuvan oppimisen koulutusväylänä hyödyntäen opin.fi kanavaa.

Muut huomionne esityksestä

-

Sandroos Aleks
Sivistysala ry